

Resultatrapport 2018: Nationellt prov i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 6

Johan Carlström, Tobias Dalberg och Arjann Akbari

Inledning

Det nationella provet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 6 (np 2018) konstrueras av en provgrupp vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. Det nationella provet utformas utifrån kursplanens syfte och centrala innehåll, och bedömningen utgår från dess kunskapskrav. Nya ämnesprov tas fram varje år och provuppgifterna prövas ut i många olika skolor i landet. Inledningsvis finns i denna rapport information om provets sammansättning och provinstitutionens insamling av elevprestationer. Därefter följer en sammanfattande redogörelse om provets konstruktionsprocess. De avslutande två avsnitten tar upp och kommenterar resultat av ämnesprovet 2018, samt resultat av den lärarenkät som medföljde provet.

Provet sammansättning

Temat för 2018 års nationella prov i årskurs 6 var *Under ytan*. Provet består av fem delprov med anknytning till temat.

- Delprov A prövar elevens muntliga förmåga genom momenten *redogörelse* och *samtal*. Det muntliga delprovet prövar elevernas förmåga till redogörelse och kommunikation samt samtal och interaktion, enligt kursplanen. Denna modell användes även i ämnesproven 2012–2017.

Redogörelsen förbereds på lektionstid och framförs sedan vid provtillfället. Till stöd har eleverna en instruktion som tydligt pekar ut vilket innehåll redogörelsen ska ha samt ger stöd för redogörelsens struktur.

Samtalet förbereds inte. Det utgår från textuppläsningar från cd/usb, till vilka eleverna får diskussionsfrågor som samtalsunderlag. Text och frågor ska tillsammans skapa en gemensam grund för samtal. Det är elevernas förmåga att bidra till och upprätthålla samtalet som bedöms. Flertalet diskussionsfrågor öppnar därför upp mot att eleverna får uttrycka sina åsikter och dela med sig av sina tankar snarare än att de ska återge specifika delar av texten.

- Delprov B1 och B2 prövar elevens förmåga att läsa och förstå olika typer av text (berättande text och sakprosa). Eleverna ska enligt kursplanen också kunna bearbeta det lästa genom att ”sammanfatta, kommentera, tolka och resonera”. Delprov B1 består i provet 2018 av en novell och ett utdrag ur en skönlitterär ungdomsbok, medan delprov B2 innehåller en faktatext och två artiklar. Dessutom finns det i delprov B2 två övergripande uppgifter som omfattar hela texthäftet, där fyra dikter samt alla bilder ingår. Delprov B1 och B2 förbereds inte. Delproven ska pröva den faktiska läsförmågan hos eleverna och genomföras på ett likvärdigt sätt för alla elever.
- I delprov C1 och C2 prövas elevernas förmåga att skriva olika texttyper med begripligt innehåll, fungerande struktur och språklig variation. Eleverna ska också prövas i grundläggande språkregler

och formuleringsförmåga enligt kursplanerna. Delprov C1 prövar elevernas förmåga att skriva berättande text medan delprov C2 prövar sakprosaskrivande. Inom sakprosaskrivandet varierar mellan åren texttyperna argumenterande, beskrivande/förklarande och instruerande text. Delproven förbereds inte utan ska pröva elevernas faktiska skrivförmåga vid skrivtillfället och genomföras på ett likvärdigt sätt för alla elever.

Under processen med att sätta samman provets olika delprov läggs mycket arbete på att elevmaterialen, såväl texthäftet som uppgiftshäftena, ska vara attraktiva för eleverna och passa målgruppen. Det handlar om allt från typsnitt och textstorlek till dispositionen mellan bild och text samt att illustratörer tar fram bildunderlag till de skönlitterära texterna.

Insamling

I anslutning till genomförandet av det nationella provet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 6 ombeds lärarna att besvara en enkät om olika aspekter på provets utformning och genomförande. Totalt har 511 lärare besvarat 2018 års enkät vilket är en liten ökning jämfört med 2017 då 440 lärare besvarade motsvarande enkät. Av dessa lärare undervisar 156 stycken i svenska som andraspråk. Majoriteten av svenska som andraspråklärarna undervisar även i svenska. Antalet lärare som besvarade enkäten ökade alltså något i år efter två år av vikande svarsfrekvens vilket är glädjande.

Lärarna ombeds även att skicka in elevlösningar efter ett visst urvalssystem. Resultaten i denna rapport bygger på de 1500 elevlösningar som har registrerats efter provet 2018. Av dessa elever följer 563 stycken kursplanen i svenska och 830 stycken kursplanen i svenska som andraspråk. För så många som 107 elever har ämne inte angivits på inskickningsblanketten. Resultatredovisningen innehåller resultat på delprovsnivå och sammanvägt provbetyg.

En annan typ av insamling av information sker i anslutning till provets genomförande när lärare hör av sig till provgruppen med frågor per e-post och telefon. Antalet frågor som nådde provkonstruktörerna i år var ungefär lika många som året innan. De vanligaste frågorna gällde genomförande och anpassning av delproven samt frågor om bedömning av de olika delprovets uppgifter

Konstruktionsprocessen för provet

Konstruktionen av provet tar sin utgångspunkt i ett övergripande tema som inspirerar till urvalet av textunderlag och konstruktionen av uppgifter. Fortlöpande under processen vägs validitets- och reliabilitetsaspekter in och hänsyn tas till exempel till genomförande, autenticitet och interaktivitet. Likaså påverkas processen av de etiska överväganden som görs under framtagandet av de olika delproven.

Delprov A

Till momentet *redogörelse* tas ett antal ämnen fram. Efter intern granskning av provgruppen väljs ett par ämnen ut för utprövning i klass. Denna utprövning håller provkonstruktörerna i själva och den genomförs med cirka 75 elever. Dock har eleverna förberett sig tillsammans med sin lärare vid ett tidigare tillfälle. Efter utprövningen uttalar sig både lärare och elever i en enkät om sina synpunkter på underlaget.

Till momentet *samtal* tas fem olika textunderlag fram. Målet är att texterna ska vara av lagom längd, ha ett varierat innehåll som intresserar eleverna och också lämpa sig för konstruktion av diskussionsuppgifter. De inlästa textutdragen utgör den gemensamma grunden för momentet, men samtalet utgår sedan från diskussionsuppgifter som eleverna får läsa upp för varandra. Dessa uppgifter har sin utgångspunkt i teman som finns i texten men de har snarare en generell än textnära karaktär. Detta för att momentet inte är vare sig ett hörförståelse- eller ett minnestest. I princip ska eleverna kunna diskutera uppgifterna utan den inledande lyssningen men denna ger provmomentet en för eleverna viktig inramning. Även detta moment prövas ut i klass och kräver ett något större underlag, cirka 75–100 elever. Även efter denna utprovning genomför lärare och elever en enkät.

Efter utprovningarna sker en extern översyn där ett antal lärare får granska materialet som helhet. Den referensgruppen består av lärare som själva genomfört det muntliga delprovet tidigare år.

Delprov B1 och B2

Läsförståelseproven grundar sig på textunderlag från dels skönlitteratur, dels sakprosatexter vilka kan vara t.ex. tidningstexter och faktatexter. En mängd texter samlas in, läses och diskuteras innan ett urval görs. När lämpliga textunderlag finns startar uppgiftskonstruktionen. De texter och uppgifter som sedan prövas ut i det första skedet är betydligt fler än det antal som i slutänden utgör det skarpa provet.

Parallellt med framtagandet av texter och uppgifter sker rekrytering av lärare och elever som kan utföra utprovningarna. Dessa sker sedan i fyra omgångar.

Utprovning 1 och 2 fastställer vilka texter och uppgifter som fungerar bäst. Valet styrs av såväl resultaten som den enkät lärare och elever besvarar i anslutning till utprovningen. I enkäten har de en möjlighet att komma med synpunkter på vad som är bra och vad som fungerar väl. I vardera utprovningen deltar cirka 300 elever.

Utprovning 3 är den största utprovningen där minst 200 elever löser varje uppgift. Resultaten behandlas med såväl kvalitativa som kvantitativa analysmetoder. Totalt deltog drygt 900 elever i utprovning 3 inför provet 2018. Information om elevernas höstbetyg samlas också in.

Utprovning 4 är en helprovsutprovning där minst 100 elever gör varje uppgift. Inför provet 2018 var den siffran drygt 150 elever per uppgift. Resultaten bearbetas med kvalitativa och kvantitativa analysmetoder och ankras i elevernas terminsbetyg, provresultat från det skarpa provet som de redan genomfört samt i vissa fall ämnesbetyget för vårterminen.

Efter varje utprovning bedöms elevlösningarna, och elevernas resultat ligger till grund för en analys av provmaterialet. Resultat och underlag granskas fortlöpande internt av provgruppen men också av de experter som är kopplade till provgruppen. Efter utprovning 3 granskas uppgifterna och bedömningsanvisningarna av en referensgrupp bestående av verksamma lärare.

När samtliga utprovningar och granskningar genomförts tas kravgränserna för läsförståelseproven fram och fastställs med hjälp av en referensgrupp bestående av verksamma lärare.

Delprov C1 och C2

Skrivproven tar sin utgångspunkt i det övergripande temat och följer sedan den utarbetade modell som proven haft sedan ämnesprovet 2013. Ett flertal skrivuppgiftsförslag tas fram, diskuteras och processas. Kvar blir ungefär 4–6 skrivuppgifter som prövas ut. Rekryteringen av utprovande lärare och elever sker samtidigt för läs- och skrivproven. Skrivproven prövas sedan ut i tre omgångar. De omfattande utprovningarna av skrivuppgifterna syftar dels till att kontrollera hur eleverna förstår uppgiften och att den kan generera texter på olika kvalitetsnivåer, dels till att ge indikationer på hur skrivuppgiften fungerar för olika elevgrupper.

Utprövning 1 innehåller av förklarliga skäl flest uppgifter, och i takt med att utprövning 2 och 3 genomförs sällas mindre väl fungerande uppgifter bort. Delprov C1 prövar elevernas förmåga att skriva berättande text och delprov C2 prövar sakprosaskrivande. Den texttyp som prövas i delprov C2 växlar mellan åren men är alltid någon av följande: beskrivande och förklarande, instruerande eller argumenterande text.

Materialet granskas internt av provgruppen och expertgranskning sker också under hela processen. Efter utprövning 3 hålls ett referensgruppsmöte med lärare, vilka granskar uppgifterna och bedömer ett urval av elevtexterna. Dessa så kallade benchmarktexter ingår i det bedömningsunderlag som skickas till skolorna i samband med provgenomförandet.

Provresultat med kommentarer

Då det nationella provet så långt som möjligt ska kunna sägas vara likvärdigt över tid, är det värdefullt att analysera vilka likheter och olikheter som framkommer vid en jämförelse av två i tid näraliggande prov. Provet har genomförts sju gånger, 2012–2018. Denna rapportens resultatdel utgår från 2018 års insamlade elevlösningar samt den statistik som tagits fram med hjälp av dessa. Jämförelser görs i första hand med ämnesprovet 2017.

Läsåret 2017/2018 var det sjätte året som terminsbetyg sattes i årskurs 6 enligt skalan A–F. Likaledes var det sjätte gången som delprovsbetyg sattes på de nationella provens olika delprov. Därtill har ett sammanvägt provbetyg satts på varje elevs prestation. Delprovsbetygen ska vara ett stöd för läraren i betygssättningen och i kommande undervisning, medan det sammanvägda provbetyget främst ska fungera som underlag för analyser och jämförelser av provresultat på skolnivå, huvudmannanivå och nationell nivå.

I tabell 1 redovisas betyg på de olika delproven och det sammanvägda provresultatet för ämnena svenska respektive svenska som andraspråk. Förutsättningen för ett sammanvägt provbetyg är att samtliga delprov är genomförda.

Tabell 1. Np 2018. Betygsfördelning samtliga delprov uppdelat på ämne och sammanvägt provbetyg np 2018 samt terminsbetyg ht 2017 i procent.

	A	B	C	D	E	F	Totalt
Svenska							
Delprovsbetyg A: tala	13	24	26	20	15	2	100
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	15	31	24	17	8	5	100
Delprovsbetyg C1: skriva	8	13	22	24	20	12	100
Delprovsbetyg C2: skriva	8	14	24	22	2	11	100
Sammanvägt provbetyg 2018	4	23	28	25	15	5	100
Betyg ht 17	3	15	30	22	25	4	100
Svenska som andraspråk							
Delprovsbetyg A: tala	5	10	17	22	33	13	100
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	2	9	15	21	18	35	100
Delprovsbetyg C1: skriva	2	6	12	16	30	33	100
Delprovsbetyg C2: skriva	3	5	14	16	33	28	100
Sammanvägt provbetyg 2018	1	5	13	23	32	27	100
Betyg ht 17	1	2	12	20	37	28	100

Som tabell 1 visar presterar eleverna som följer kursplanen i svenska generellt bäst i delprov B1 och B2, följt av delprov A. Andelen elever som får de tre högsta betygen är 7 procentenheter större i delprov B1 och B2 än i delprov A och andelen elever som får delprovsbetygen E och F är lägre i B1 och B2 än i delprov A. I delprov C1 och C2 presterar eleverna generellt på en något lägre nivå än i de övriga delproven, vilket känns igen från

tidigare år. Elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk presterar bäst i delprov A, medan resultatnivån på delprov B1–B2 och C1–C2 är jämförbar. Sett till exempelvis andel F är delprov B1–B2 är svårast för andraspråkseleverna, tätt följt av delprov C1. Något av delproven B1–B2 eller C1–C2 har också under de senaste åren varit det svåraste för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk.

Tabell 2. Np 2017. Betygsfördelning samtliga delprov uppdelat på ämne och sammanvägt provbetyg np 2017 samt terminsbetyg ht 2016 i procent.

	A	B	C	D	E	F	Totalt
Svenska							
Delprovsbetyg A: tala	11,1	21,4	28,5	21,6	14,7	2,6	100,0
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	13,5	19,7	21,4	20,6	16,1	8,7	100,0
Delprovsbetyg C1: skriva	6,6	10,1	18,8	22,4	28,0	14,2	100,0
Delprovsbetyg C2: skriva	7,1	13,6	21,7	20,7	28,2	8,7	100,0
Sammanvägt provbetyg	4,3	15,9	23,9	27,9	22,4	5,6	100,0
Betyg ht 16	3,1	14,9	25,8	26,6	26,1	3,6	100,0
Svenska som andraspråk							
Delprovsbetyg A: tala	2,9	9,4	19,1	22,2	30,1	16,3	100,0
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	2,7	5,6	8,1	15,9	22,8	44,9	100,0
Delprovsbetyg C1: skriva	1,2	4,6	9,5	18,2	24,2	42,3	100,0
Delprovsbetyg C2: skriva	2,1	6,1	12,0	17,5	32,5	29,7	100,0
Sammanvägt provbetyg	0,4	4,6	10,1	19,3	30,7	34,9	100,0
Betyg ht 16	0,4	3,5	10,8	20,9	33,6	30,8	100,0

Vid en jämförelse med föregående års betygsutfall kan det konstateras att resultaten i ämnet svenska ligger på en relativt stabil nivå. I delprov A är skillnaderna mellan proven 2017 och 2018 relativt små. I delprov B1 och B2 är de något större och andelen elever som når de högsta delprovsbetygen, A–C, har ökat jämfört med provet 2017 och ligger återigen på ungefär samma nivå som i provet 2016. Även i delprov C1 och C2 är resultaten något bättre i 2018 års prov.

Också de sammanvägda provbetygen i ämnet svenska har förskjutits mot en högre nivå jämfört med 2017 års nivåer. Detta gäller särskilt betygsstegen B och C. Andelen elever som nått betygssteget E har samtidigt minskat med ungefär 7 procentenheter medan andelen F ligger på ungefär samma nivå som året före. Det kan även konstateras att det finns likheter mellan det sammanvägda provbetyget och det terminsbetyg som elevgruppen fick terminen innan provet genomfördes, med undantag för betygssteget B där antalet elever som nådde det var fler i det nationella provet och E där antalet elever som nådde det var färre i det nationella provet.

I svenska som andraspråk ligger resultaten på en relativt stabil nivå i delprov A vid en jämförelse mellan 2017 och 2018 års prov. I delprov B1 och B2, np 2018, har resultatnivån sammantaget gått upp något jämfört med året före, vilket exempelvis märks i att andelen elever som får delprovsbetygen B, C och D ökat, medan de som får delprovsbetygen E och F minskat jämfört med provet 2017. Andelen svenska som andraspråkselever som får F på läsförståelseprovet har minskat med närmare 10 procentenheter och den siffran vänder alltså ner för första gången på ett par år. Trots denna minskning så är andelen F bland eleverna kvar på en relativt hög nivå, 35 procent, jämfört med exempelvis 2015 års prov då den var på 22 procent. I delprov C1 har andelen elever som fått F på delprovet minskat i 2018 års prov medan elever som fått E ökat med cirka 6 procentenheter. När det gäller de högre betygsnivåerna är förändringarna mellan åren relativt små, men är ändå försiktigt bättre i provet 2018. I delprov C2 är skillnaderna än mindre men även där har 2018 års elever lyckats något bättre än 2017 års elever. När det gäller de sammanvägda provbetygen för andraspråkseleverna är den största skillnaden den att andelen F har minskat med i det närmaste 8 procentenheter. I övriga betygsnivåer är skillnaderna relativt små.

I årskurs 6 genomför eleverna två skrivuppgifter, en berättande uppgift och en sakprosauppgift. Vid en jämförelse av betygsutfallen i de två uppgifterna är dessa i det närmaste identiska i ämnet svenska. I svenska som andraspråk är skillnaderna likaledes små. Dock är andelen F något lägre i sakprosauppgiften än i den berättande. På basis av dessa resultat kan det konstateras att skrivuppgifterna förefaller ha varit ungefär lika lätta/svåra att bemästra för eleverna.

Liksom i förra årets rapport har provgruppen titta närmare på resultaten i årets prov för att försöka hitta förklaringar till de förändringar som finns mellan de olika proven. Smärre förändringar på några enstaka procentenheter i elevernas resultat på de olika delproven får ses som rimliga. Den relativt stora ökningen av höga delprovsbetyg i delprov B1–B2 behöver dock analyseras vidare av provgruppen innan en möjlig förklaring kan ges. När det gäller svenska som andraspråkseleverna är det positivt att den nedåtgående trenden i främst läsprovresultaten vänts i årets prov. När vi tittar på vad lärarna säger om provets nivå i förhållande till elevernas övriga prestationer i ämnet så framträder en bild av att resultaten på delproven var förväntade. Följande tabell illustrerar lärarnas syn på i vilken grad elevernas resultat på np 2018 överensstämmer med övriga prestationer.

Tabell 3. Anser du att elevernas resultat ligger i linje med deras övriga prestationer under läsåret?

	Ja, för flertalet	Ja, för cirka hälften	Ja, men bara för ett fåtal	Nej	Totalt
Delprov A	87,1 %	10,0 %	2,1 %	0,6 %	99,8 %
Delprov B1	88,6 %	9,00 %	1,4 %	0,4 %	99,4 %
Delprov B2	87,2 %	10,4 %	1,4 %	0,4 %	99,4 %
Delprov C1	81,2 %	14,7 %	3,1 %	0,4 %	99,4 %
Delprov C2	78,7 %	16,0 %	3,1 %	0,6 %	98,4 %

För en majoritet av eleverna anser lärarna alltså att resultaten på delproven ligger i linje med deras övriga prestationer under läsåret. Detta gäller särskilt för delprov A och B1–B2. I delprov C1 och C2 skiljer sig resultaten från tidigare prestationer i något högre grad.

Jämförelser över tid

Tabell 4. Delprovsbetyg i svenska uttryckta i meritpoäng, jämförelser över tid.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Delprovsbetyg A: tala	14,0	14,5	14,3	14,3	14,4	14,7
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	13,9	15,2	14,5	14,6	13,5	14,9
Delprovsbetyg C1: skriva	11,4*	12,6	11,6	12,0	11,5	12,3
Delprovsbetyg C2: skriva	11,4*	12,7	12,8	11,8	12,5	12,5
Sammanvägt provbetyg	13,1	13,8	13,4	13,3	13,0	13,6

*) 2013 redovisades bara ett betyg för skriftlig förmåga

Tabell 4 visar hur elever som läser ämnet svenska presterar uttryckt i meritpoäng. Meritpoängen uttrycker ett medelvärde över hur eleverna har lyckats med det nationella provet från 2013-2018, det vill säga de år då delprovsbetyg och sammanvägt provbetyg har satts. 2018 års prov avviker inte i någon högre grad från tidigare prov.

Tabell 5. Delprovsbetyg i svenska som andraspråk, jämförelser över tid.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Delprovsbetyg A: tala	11,5	11,3	11,6	11,3	10,9	11,32
Delprovsbetyg B1 och B2: läsa	8,3	9,4	10,2	7,9	7,0	8,66
Delprovsbetyg C1: skriva	7,2*	8,9	8,1	7,8	7,2	8,30
Delprovsbetyg C2: skriva	7,2*	9,1	10,0	7,3	8,7	9,01
Sammanvägt provbetyg	8,7	9,3	9,7	8,4	7,9	9,03

*) 2013 redovisades bara ett betyg för skriftlig förmåga.

Tabell 5 visar hur elever som läser ämnet svenska som andraspråk presterar uttryckt i meritpoäng. Skillnaderna är större i ämnet svenska som andraspråk, vilket kan förklaras med att gruppen är mer heterogen än den i svenska. Gruppen kan även fyllas på med nya individer under hela skolgången medan gruppen svenskelever till stor del fylls på en gång för alla i årskurs 1. Meritvärdena för årets prov visar dock att andraspråkseleverna som grupp är på väg tillbaka till ungefär samma nivå som 2015.

Enkätresultat med kommentarer

Provet som helhet

Lärarna är generellt sett nöjda med 2018 års nationella prov i årskurs 6. Andelen lärare som instämmer helt i att provet som helhet är bra har ökat med drygt 10 procent jämfört med förra året till 64 procent. Om den grupp som svarar att de instämmer till stor del läggs till den förra gruppen blir resultatet att ca 97 procent av lärarna ingår i dessa två grupper. En total uppgång i svarsfrekvens på lärarenkäten kan vara en orsak till att siffrorna åter vänt upp i år. Ett annat viktigt mått gäller i vilken grad lärarna anser att elevernas resultat på provet 2018 ligger i linje med övriga prestationer under läsåret. Här ligger lärarna fortsatt högt i sin skattning av provet (se tabell 3 ovan). Vidare instämmer cirka 93 procent av lärarna helt eller till stor del i att provet ger stöd för betygssättningen. En tydlig majoritet av eleverna, 70 procent, reagerade också i huvudsak positivt på provet. Av lärarnas kommentarer går att utläsa att eleverna tyckte att provets tema var ”intressant” och ”kul”. Lärarna menade också att texterna behandlade ”elevnära ämnen”. Andra lärare var inte lika positiva och skriver att provet var ”svårt”, till exempel på grund av ”långa texter” och att provet gjorde vissa elever ”nervösa”.

Cirka 85 procent av lärarna anser att introduktionslektionerna där delprov A och B1-C2 presenteras har gått bra att genomföra, medan drygt 14 procent svarar ganska bra och cirka 1 procent mindre bra. Från och med 2018 års prov har lärarna fått informationsmaterialet till vårterminens prov en vecka tidigare vilket verkar ha fallit väl ut.

En tydlig majoritet av lärarna menar att tiden räckt till för genomförandet av de olika delproven och resultaten är i stort sett desamma oavsett vilket delprov det gäller. I kommentarerna anser några lärare att tiden för delprov B1 och C1 var för knapp men sett till hur alla lärare har svarat på denna fråga så anser drygt 80 procent att tiden har räckt till och mellan 16 och 18 procent att den i stort sett räckt till för de bägge delproven. Endast en mycket liten andel lärare, mindre än 1 procent per delprov, menar att tiden inte räckt till. Att genomföra två prov per dag menar också en majoritet av lärarna går bra. En del lärare kommenterar detta och skriver att deras elever blir trötta och skulle föredra ett prov per dag. Några lärare menar också att två prov per dag är ogynnsamt för elever med till exempel läs- och skrivsvårigheter. För elever med funktionsnedsättningar av olika slag är det tillåtet att göra anpassningar som kan hjälpa dem att bättre klara av att genomföra till exempel två delprov under en och samma dag.

Delprov A: muntlig framställning

Lärarna har fortsatt en övervägande positiv bild av delprov A och detta gäller så väl redogörelsen som samtalet. Den kritik som framkommer om redogörelsen handlar om att ämnet visserligen var roligt för eleverna men i viss mån ledde till att upprepningar präglade en del redogörelser. 96 procent av lärarna är nöjda med samtalsmomentet i delprovet och menar att diskussionsfrågorna är till stor hjälp för eleverna när de ska skapa ett samtal. Viss kritik framförs mot att grupsammansättningen spelar en stor roll för utfallet för den enskilda eleven. Läraren har relativt fria händer när det gäller grupsammansättningen och får rådet att sätta ihop grupperna så att förutsättningarna blir de bästa för eleverna. Gruppstorleken om tre elever är tänkt att ge eleverna talutrymme och en rimlig tid där koncentrationen och uppmärksamheten måste vara total.

Bedömningsmatrisen till delprov A får överlag positiva kommentarer av lärarna. 79 procent anser att den varit ett stöd i bedömningen av elevernas lösningar, medan 17 procent anser att den i stort sett varit ett stöd. En något lägre andel, 67 procent, menar att övriga bedömningsanvisningar till delprov A gett det stöd de behövt vid bedömningen av elevernas muntliga prestationer.

Att göra en helhetsbedömning av de två momenten av ämnesprovets muntliga del menar 67 procent av lärarna gick bra och 29 procent ganska bra. En del lärare kommenterar detta och menar att det är svårt att göra en helhetsbedömning av de två momenten i delprovet, då ”eleven ligger på olika nivåer i de två momenten”. En del lärare menar även att de två momenten är olika sinsemellan och ställer olika krav på eleven. Att dessa två moment ingår i delprov A har sin grund i hur Lgr 11 är formulerad i syfte och kunskapskrav. Eleven ska utveckla sin förmåga att ”formulera sig och kommunicera i tal”, står det i syftestexten. I kunskapskraven beskrivs vidare att eleven både ska kunna ”samtala om bekanta ämnen” och ”förbereda och genomföra [...] muntliga redogörelser. Det är förstas inte orimligt att eleven kan prestera på olika nivåer i de två momenten men helhetsbedömningen har att ta hänsyn till både styrkor i svagheter i elevens prestation.

Delprov B1 och B2: läsförståelse

När det gäller genomförandet av delprov B1 och B2 anser cirka 91 procent att det fungerade bra, 8 procent att det fungerade ganska bra och 1 procent mindre bra. Ungefär 80 procent av lärarna anser att bedömningsanvisningarna för läsproven gett det stöd de behöver, och 18 procent att de i stort sett gjort det, vilket är på samma nivå som i 2017 års prov. Provggruppen har under de senaste åren arbetat kontinuerligt med att förbättra bedömningsunderlaget. Det gäller exempelvis layout och utformning av svarskrav samt fler elevexempel på både poänggivande och icke poänggivande svar, med kommentarer där sådana behövs.

Lärarna är mycket positiva till årets texter i texthäftet och de får högre betyg än förra årets texter. Lärarna menar att texterna ”känns relevanta, ”genomtänkta” och innehåller ”välkända teman”. De flesta lärare är även nöjda med texthäftets layout. Viss kritik framförs mot ett par av dikterna som har varit svåra för eleverna. Texterna i ett nationellt prov i läsförståelse måste vara av varierande längd och både texter och uppgifter måste vara av varierande svårighetsgrad eftersom provet ska visa alla betygsnivåer och ge stöd för lärarnas betygssättning.

Uppgifterna i delprov B1 och B2 konstrueras som tidigare år med utgångspunkt i fyra läsförståelseprocesser

hämtade från det internationella läsförståelsetestet PIRLS. Stödet från lärare för denna uppdelning har genom åren varit relativt utbrett och är så även detta år. Inte minst menar lärarna att provet genom denna uppdelning ger återkoppling om vilka styrkor respektive svagheter eleverna har, en kunskap som lärarna kan använda formativt i framtida lärandesituationer.

Delprov C1 och C2: skriftlig förmåga

I delprov C1 skriver eleverna en berättande text. Lärarna är i huvudsak positiva till skrivuppgiften: 71 procent menar att den fungerat bra, 25 procent att den fungerat ganska bra, och 2 procent att den fungerat mindre bra. Detta får ses som ett positivt utfall i lärarnas återkoppling för en skrivuppgift och en vändning uppåt jämfört med förra årets något lägre siffror.

I delprov C2 skrev eleverna en argumenterande text. Även denna skrivuppgift verkar ha fungerat bra att döma av lärarenkäten. Närmare 66 procent av lärarna menar att den fungerat bra och ungefär 28 procent ganska bra, medan 5 procent menar att den fungerat mindre bra.

Bedömningsunderlagen för delprov C1–C2 får fortsatt goda omdömen av lärarna. Mest nöjda är lärarna med matriserna som anses ge stöd för bedömning av cirka 78 procent (delprov C1) och 76 procent (delprov C2) av lärarna. Övriga bedömningsunderlag får inte ett lika starkt bifall i enkäten. 71 procent (delprov C1) och 68 procent (delprov C2) av lärarna menar att de ger stöd medan knappt 25 procent säger att de i stort sett ger stöd för bedömning. Lärarna menar att fler bedömda och kommenterade elevexempel i både svenska och svenska som andraspråk bör ingå i bedömningsunderlaget. Detta är något som provgruppen fortsätter att se över och utvärdera. Till provet 2018 hade mängden kommenterade elevexempel till exempel utökats något. Övriga bedömningsunderlag, såsom uppgiftsbeskrivningar och kommentarer till bedömningsmatriserna, kompletterar och förtydligar matriserna och de kommenterade elevlösningarna och ska användas av lärarna vid bedömningen av elevernas lösningar.

De flesta lärare svarar att de olika skrivuppgifterna hinns med under den föreskrivna tiden men vissa lärare anser att eleverna skulle behöva mer tid, särskilt till den berättande skrivuppgiften och att de borde få arbeta enligt ett processinriktat skrivande som de är vana vid. Det är svårt att i dagsläget utöka provtiden då de nationella proven redan i dag tar mycket tid i anspråk. Bearbetning av texten enligt ett processinriktat skrivande är inte möjlig i det nationella provet då det främst är summativt och ska visa var eleven befinner sig i sitt skrivande vid en given mätpunkt. För att inom ramen för provet uppmuntra eleven att läsa igenom och bearbeta texten innan den lämnas till läraren ingår en sådan uppmaning till eleven i instruktionen.

Anpassningar för elever med funktionsnedsättningar

Bäst stöd gällande anpassning anser lärarna att de får i delprov A, därefter delprov B1 och B2, och sämst stöd för anpassning anser lärarna att de får i delprov C1 och C2. Det som lärarna efterfrågar mer av är vilka anpassningar som får göras. Vid en eventuell anpassning behöver skolan dock utgå från den enskilda elevens förutsättningar och därför kan Skolverket inte i högre grad än i dag ange vilka anpassningar som får göras.

Det förekommer också kommentarer om anpassningar för elever med dyslexi. Lärare menar att i de fall där eleven fått en diagnos borde lästexterna finnas inlästa för eleven att lyssna på, eftersom eleven har rätt till den anpassningen i sin undervisning. Då proven i läsförståelse syftar till att pröva elevernas förmåga att själva kunna läsa och förstå berättande text och sakprosatext, genom att såväl lässtrategier för avkodning som förståelse används, är det inte möjligt att eleven får lyssna på texterna. Om det finns särskilda skäl till att en elev inte ska genomföra provet enligt syftet så ger Skolverket stöd för beslut att undanta en elev från provet, eller anpassa provet på ett sådant sätt så att syftet inte längre prövas. I det senare fallet rapporteras inte resultatet in. Detta löser dock inte hur man på sikt ska hjälpa alla elever fram till läsning, men ger däremot elever med svåra funktionsnedsättningar en möjlighet att prövas i en annan kontext.

Svenska som andraspråk och provets genomförande för nyanlända

Lärarna menar att de olika delproven har gått bra eller ganska bra att genomföra för ungefär hälften av svenska som andraspråkseleverna. För de elever där genomförandet inte gått så bra är en av orsakerna att texterna upplevs som för långa och komplicerade, att eleverna har bristande språkkunskaper eller att de inte hinner med provet på den utsatta tiden.

Övriga synpunkter

Det finns lärare som anser att det är problematiskt att provbetyget sammanställs genom att räkna ihop delprovsbetygen, eftersom det skiljer sig från hur terminsbetyg sätts (att man måste uppfylla samtliga krav för betygen under det satta betyget). Sammanställningen till ett provbetyg skiljer sig från betygssättning vid terminens slut på olika sätt. Det nationella provet genomförs exempelvis vid ett enstaka tillfälle och elevens resultat kan därför ha påverkats av tillfälligheter eller yttre omständigheter. Den typen av problematik finns inte vid betygssättningen där läraren har att ta ställning till allt eleven har presterat under en termin. Denna bedömning påverkas alltså inte av tillfälligheter eftersom eleven har haft flera möjligheter att visa vad hen kan prestera i en given förmåga. Av ovanstående skäl är det rimligt att sammanvägningen till ett provbetyg delvis följer andra principer än de som gäller vid betygssättningen.

Återkommande är också önskemål om central bedömning och kommentarer om digitalisering av proven. Provggruppen arbetar med utvecklingen av digitala prov som enligt Skolverkets plan ska genomföras skarpt från och med läsåret 2022/2023.

Avslutning

Sammanfattningsvis ligger resultaten på 2018 års nationella prov på en relativt stabil nivå vid en jämförelse med 2017 års prov, även om resultaten förskjutits mot en något högre nivå i årets prov, och då särskilt i delprov B1–B2. Resultaten för svenska som andraspråkseleverna är även de något bättre i 2018 års prov. Notabelt är att andelen F i delprov B1–B2 har minskat med närmare 10 procentenheter för denna elevgrupp. De sammanvägda provbetygen har förskjutits mot en högre nivå jämfört med 2017 års nivåer. Detta gäller för både elever som följer kursplanen i svenska och svenska som andraspråk.

2018 års prov har vidare mottagits väl och andelen lärare som menar att provet som helhet är bra har återigen ökat. En stor majoritet av lärare och elever verkar också ha uppskattat årets lästexter. Lärarna menar vidare att det nationella provet utgör ett gott stöd för betygssättningen och att elevernas resultat i hög grad överensstämmer med övriga prestationer de gjort under läsåret.

Till sist vill provgruppen tacka alla engagerade lärare för synpunkter och frågor som kommit in till oss via lärarenkäten, e-post och telefonsamtal. Denna återkoppling tas till vara och hjälper oss att utveckla de nationella proven i svenska och svenska som andraspråk i åk 6.